

me in Adam invenerit, ut in illo culpæ obnoxium, morti debitum, ita in Christo justificatum. Item scribens contra Novatianos ait: *Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est, sicut habes lectum dicente David: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.* Ideo Pauli caro corpus mortis erat, sicut ipse ait: *Quis me liberavit de corpore mortis hujus? Christi autem caro damnavit peccatum, quod nascendo non sensit, quod moriendo crucifixit; ut in carne nostra esset justificatio per gratiam, ubi erat antè collusio per culpam.* Item idem ipse cum exponeret Isaiam Prophetam loquens de Christo: *Ideo, inquit, & quasi homo per universa tentatus est, & in similitudine hominum cuncta sustinuit: sed quasi de Spiritu natus abstinuit à peccato.* Omnis enim homo mendax; & nemo sine peccato, nisi unus Deus. *Servatum est igitur, ut ex viro & muliere, id est, per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti. Qui autem expers est delicti, expers est etiam hujusmodi conceptionis.* Item cum exponeret Evangelium secundum Lucam: *Non enim virilis coitus, inquit, vulvæ virginæ secretis reseravit, sed immaculatum semen inviolabili utero Spiritus sanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de femina sanctus Dominus Jesus, qui terrena contagia corruptelæ immaculati partus novitate non senserit, & cælesti majestate depulerit.*

48. His tamen verbis hominis Dei, quem tanto præconio ipse laudavit Pelagius, contradicit, & dicit: *Sicut sine virtute, ita nos*

Suprà cap. 13.

Lib. 1. de Pœnitentia. c. 2. vel 3.

Psal. 50. 7.

Rom. 7. 24.

Ambrosii opus in Isaiam, non exstat.

Hebr. 4. 15.

Ps. 115. 2.

Lib. 2. n. 56. ad illud cap. 2. Omne masculinum adaperiens vulvam.

sine vitio procreari. Quid igitur restat, nisi aut istum Pelagius suum damnet errorem, aut eum sic Ambrosium laudasse pœniteat? Sed quia ista secundum catholicam fidem beatus Ambrosius, ut episcopus catholicus, est locutus; sequitur ut ab hac via fidei devius merito Pelagius cum Cælestio discipulo suo catholicæ Ecclesiæ sit auctoritate damnatus, nisi eum non Ambrosium laudasse, sed contra Ambrosium sensisse pœniteat. Scio vos ea quæ ad ædificationem vel confirmationem fidei conscribuntur, insatiabiliter legere: verumtamen hic liber, quantumlibet sit ad hoc utilis, jam tandem aliquando finiendus est.

EPISTOLA CXCIV.*

Augustinus Sixto Romano presbytero (& postea Pontifici) instruens illum adversus pelagianorum argumenta.

* *Alias CV. que autem 194. erat, nunc in Appendixe est 13.*

Domino in Domino dominorum dilectissimo, sancto fratri, & compresbytero SIXTO, AUGUSTINUS in Domino salutem.

I. Epistola, quam per carissimum fratrem nostrum Albinum acolythum misi, prolixior me missurum esse promisi per sanctum fratrem & compresbyterum nostrum Firmum, qui nobis litteras attulit sinceritatis tuæ, plenas sinceritate fidei tuæ, quæ nobis tantum gaudium contulerunt, quantum magis possumus habere quam dicere. Quod enim fatendum

Scripta paulò post superiores epistolas. CAPUT I.

dum est caritati tuæ, tristes eramus nimis, cum fama jactaret inimicis christianæ gratiæ te favere. Sed ut hæc tristitia de nostris cordibus tergeretur, primò te priorem anathema eis in populo frequentissimo pronuntiasse eadem fama non tacuit. Deinde cum litteris * apostolicæ sedis de illorum damnatione ad Africam missis, tuæ quoque litteræ ad venerabilem senem Aurelium consecutæ sunt; quæ tametsi breves erant, tuum tamen vigorem adversus eorum errorem satis indicabant. Nunc verò cum apertius & latius quid de illo dogmate contraque sentires, in litteris tuis fides ipsa nobiscum romanæ ecclesiæ loqueretur, cui potissimum beatus Apostolus Paulus de gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, multa & multipliciter est locutus, non solum illud omne tristitiæ nubilum fugit de cordibus nostris; sed etiam tantum ibi lætitiæ lumen insulsit, ut nihil egisse in nobis videretur ille mœror & timor, nisi successurorum ampliorem fragrantiam gaudiorum.

2. Itaque, frater carissime, quamvis non te videamus oculis carnis, animo tamen in fide Christi, in gratia Christi, in membris Christi tenemus, amplectimur, osculamur, & remeante à nobis ad te nostrorum invicem colloquiorum sanctissimo & fidelissimo perlatores, quem voluisti esse apud nos non solum ad vectorem scriptorum tuorum, verum etiam narratorem testemque factorum, rescripta persolvimus, & aliquanto diutius tecum sermocinamur, admonentes, ut docendis instes, quibus terrendis satis quantum comperimus institisti. Sunt enim quidam, qui justissimè damnatas impietates adhuc liberius defendendas putant: & sunt qui occultius penetrant do-

domos, & quod in aperto jam clamare metunt, in secreto seminare non quiescunt. Sunt autem qui omnino siluerunt magno timore compressi, sed adhuc corde retinent quod ore jam proferre non audent; qui tamen esse possunt fratribus ex priore ipsius dogmatis defensione notissimi. Proinde alii severius coercendi, alii vigilantius vestigandi, alii tractandi quidem lenius, sed non segnius sunt docendi, ut si non timentur ne perdant, non tamen negligantur ne pereant.

3. QUOD enim putant auferri sibi liberum arbitrium, si nec ipsam bonam voluntatem sine adjutorio Dei hominem habere consenserint: non intelligunt non se firmare humanum arbitrium^a, sed impellere ut per inania feratur, non in Domino tanquam in petra stabili collocetur. *Paratur enim voluntas à Domino.*

4. Quod autem personarum acceptorem Deum se credere existimant, si credant quòd sine ullis præcedentibus meritis, cujus vult miseretur, & quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit: parum attendunt quòd debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille se indignum queratur, nec dignum se iste gloriatur; atque ibi potius acceptionem nullam fieri personarum, ubi eademque massa damnationis & offensionis involvit, ut liberatus de non liberato discat, quòd etiam sibi supplicium conveniret, nisi gratia subveniret. Si autem gratia, utique nullis meritis reddita, sed gratuita bonitate donata.

5. *Sed injustum est, inquit, in una eademque mala causa liberari, illum*

L 4

pu-

^a MSS. tres, *infirmare*. Alii totidem, *inflare*.

CAPUT II.

PROV. 8.
SEC. LXX.

*puniri. Nempe ergo justum est utrumque puniri. Quis hoc negaverit? Agamus ergo gratias Salvatori, dum nobis non redditum cernimus, quod in damnatione similium etiam nobis debitum fuisse cognoscimus. Si enim omnis homo liberaretur, utique lateret quid peccato per justitiam debeatur: si nemo, quid gratia largiretur. Ut ergo in hac difficillima quaestione verbis potius utamur Apostoli: *Volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, adtulit in multa patientia vasa irae, quae perfecta sunt in perditionem: & ut notas faceret divitias gloriae suae in vasa misericordiae; cui non potest figmentum dicere: Quare sic me fecisti? Cum habeat potestatem ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Ubi quia universa ista massa merito damnata est, contumeliam debitam reddit justitia, honorem donat indebitum gratia, non meriti prerogativa, non fati necessitate, non temeritate fortunae; sed altitudine divitiarum sapientiae & scientiae Dei: quam non aperit, sed clausam miratur* Apostolus, clamans: *O altitudo divitiarum sapientiae & scientiae Dei! Quam inscrutabilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viae ejus! Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula saeculorum, Amen.**

CAPUT III.

6. NOLUNT autem, ut sit ipsi gloria in justificandis impiis gratuita gratia, qui ejus ignorantes justitiam, suam volunt constituere: vel jam conclamantium religiosorum & piorum vocibus pressi, ita se fatentur ad habendam, seu faciendam justitiam divinitus adjuvari, ut

Rom. 9. 22.

Massa vi-
tiata.Rom. II.
33. &c.

ut sui praecedat aliquid meriti, quasi priores volentes dare ut retribuatur eis ab illo, de quo dictum est: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Et suo putantes praere merito illum, de quo audiunt, aut potius audire nolunt: *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Quarum autem divitiarum est altitudo sapientiae & scientiae ejus, ex his sunt divitiae gloriae ejus in vasa misericordiae, quae vocat in adoptionem; quas divitias notas vult facere etiam per vasa irae, quae perfecta sunt in perditionem. Et quae sunt viae investigabiles, nisi de quibus in psalmo canitur: *Unversa via Domini misericordia & veritas?* Igitur investigabiles sunt misericordia & veritas ejus: quoniam cujus vult miseretur a, non justitia, sed misericordiae gratia; & quem vult obdurat, non iniquitate, sed veritate vindictae. Quae tamen misericordia & veritas ita sibi occurrunt, quia scriptum est: *Misericordia & veritas obviaverunt sibi;* ut nec misericordia impediatur veritatem, qua plectitur dignus, nec veritas misericordiam, qua liberatur indignus. Quae igitur sua merita jactaturus est liberatus, cum si digna suis meritis redderentur, non esset nisi damnatus? Nullane igitur sunt merita justorum? Sunt planè, quia justus sunt. Sed ut justus fierent, merita non fuerunt. Justus enim facti sunt, cum justificati sunt; sed sicut dicit Apostolus: *Justificati gratis per gratiam ipsius.*

7. Cum igitur huic gratiae inimici infestique sint isti, Pelagius tamen in ecclesiastico iudicio * palestino (non enim aliter inde im-

a Sic Bad. Am. & Er. At Lov. non justitia, sed misericordiae gratia. MSS. plerique, non justitia, sed misericordia gratia.

Rom. II.
35.

Ps. 24. 10.

Psal. 84.
II.

Rom. 3. 24.

* Diospo-
litano.

punitus exisset) anathematizavit eos, qui dicunt gratiam Dei secundum merita dari. Sed nihil aliud in eorum etiam posterioribus disputationibus invenitur, quam meritis dari eam gratiam, de cujus commendatione maxime ad romanos apostolica epistola loquitur, ut inde prædicatio ejus velut à capite orbis toto orbe diffunderet: ea est enim qua justificatur impius, id est, fit justus qui prius erat impius. Et ideo percipiendæ hujus gratiæ merita nulla præcedunt, quoniam meritis impii, non gratia, sed pœna debetur. Nec ista esset gratia, si non daretur gratuita, sed debita redderetur.

8. Sed cum ab istis quæritur, quam gratiam Pelagius cogitaret sine ullis præcedentibus meritis dari, quando anathematizabat eos, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari: respondent, sine ullis præcedentibus meritis gratiam ipsam humanam esse naturam, in qua conditi sumus. Neque enim antequam essemus, mereri aliquid poteramus ut essemus. Abjiciatur à christianorum cordibus ista fallacia: nam omnino non istam gratiam commendat Apostolus, qua creati sumus ut homines essemus, sed qua justificati cum mali homines essemus. Ista est enim gratia per Jesum Christum Dominum nostrum. Etenim Christus non pro nullis, ut homines conderentur, sed pro impiis mortuus est, ut justificarentur: jam quippe homo erat qui dicebat: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.*

9. Possunt quidem dicere remissionem peccatorum esse gratiam, quæ nullis præcedentibus meritis datur. Quid enim habere boni meriti possunt peccatores? Sed nec ipsa remis-

Quæ gratia
ab Aposto-
lo com-
mendata.

Rom. 7. 24.

sio

sio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat: *Deus, propitius esto mihi peccatori*: & descendit justificatus merito fidelis a humilitatis, quoniam qui se humiliat exaltabitur. Restat igitur ut ipsam fidem unde omnis justitia sumit initium, propter quod dicitur ad Ecclesiam in Cantico canticorum: *Venies & pertransies ab initio fidei*; restat, inquam, ut ipsam fidem non humano b, quod isti extollunt, tribuamus arbitrio: nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcumque sunt merita; sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus. Quia sicut in eadem epistola legitur: *Deus unicuique partitur mensuram fidei*. Opera quippe bona fiunt ab homine; fides autem fit in homine, sine qua illa à nullo fiunt homine. Omne enim quod non est ex fide, peccatum est.

10. Quapropter ne se vel ipsius orationis meritum extollat, etiamsi ad vincendas temporalium rerum cupiditates, & diligenda bona æterna, atque ipsum fontem omnium bonorum Deum, adjutorium datur oranti, fides orat quæ data est non oranti, quæ utique nisi data esset, orare non posset. Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt? Quomodo credent, quem non audierunt? Quomodo audient, sine prædicante? Igitur fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Proinde minister Christi hujus fidei prædicator, secundum gratiam quæ data est illi, plantator est

a Bad. Am. & Er. *fidelis humiliatus*: quibus consentiunt MSS. septem.

b Sic MSS. plures. At editi habent, *quo isti extolluntur.*

Luce 18.
13.

Cant. 4.
sec. LXX.

Rom. 12. 3.

Rom. 14.
23.

Rom. 10.
14.

1. Cor. 3.
7.

est & rigator. Nec tamen qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus, qui unicuique partitur mensuram fidei. Unde & alibi dicitur: *Pax fratribus, & caritas cum fide*: quam ne sibi tribuerent, continuo subjunxit, *à Deo Patre & Domino nostro Jesu Christo*: quia nec omnium est fides, qui audiunt verbum, sed quibus Deus partitur mensuram fidei: sicut nec omnia germinant quæ plantantur & rigantur, sed quibus Deus dat incrementum. Cur autem ille credat, ille non credat, cum ambo idem audiunt, & si miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident; altitudo est divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, cujus inscrutabilia sunt iudicia, & apud quem non est iniquitas, dum cuius vult miseretur, & quem vult obdurat: neque enim propterea sunt ista injusta, quia occulta.

11. Deinde post remissionem peccatorum, nisi mundatam domum habitet Spiritus sanctus, nonne cum aliis septem reddit spiritus immundus, & erunt novissima hominis illius pejora quàm erant prima? Ut autem habitet Spiritus sanctus, nonne ubi vult spirat; & caritas Dei, sine qua nemo bene vivit, diffunditur in cordibus nostris, non à nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis? Hanc enim fidem Apostolus definivit, dicens: *Neque circumcisio est aliquid, neque præputium; sed fides, quæ per dilectionem operatur*. Ista quippe fides est christianorum, non dæmoniorum: nam & dæmones credunt, & contremiscunt; sed nunquid & diligunt? Nam si non crederent, non dicerent: *Tu es sanctus Dei*; vel, *Tu es Filius Dei*. Si autem diligerent, non dicerent: *Quid nobis & tibi?*

Fi-

12. Fides igitur ad Christum nos trahit, quæ nisi desuper gratuito munere nobis daretur, non ipse diceret: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, adtraxerit eum*. Unde & paulò post ait: *Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt*. Deinde Evangelista subjungit: *Sciebat enim ab initio Jesus, qui essent credentes, & quis esset traditurus eum*. Et ne quisquam existimaret credentes sic ad ejus præscientiam pertinere, quomodo non credentes, id est, ut non eis fides ipsa desuper daretur, sed tantummodo voluntas eorum prænosceretur, mox adjecit atque ait: *Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo*. Hinc erat quòd eorum, qui audierant loquentem de carne sua & sanguine suo, quidam scandalizati abscesserunt, quidam credendo manserunt; quia nemo potest venire ad illum, nisi cui datum est à Patre, ac per hoc & ab ipso Filio, & à Spiritu sancto. Neque enim separata sunt dona, vel opera inseparabilis Trinitatis; sed Filius sic honorans Patrem, non affert ullius distantiae documentum, sed magnum præbet humilitatis exemplum.

13. Hic iterum isti liberi arbitrii defensores, imò deceptores quia inflatores, & inflatores quia præsumptores, non adversum nos, sed adversum Evangelium locuturi, quid aliud dicunt quàm id quod Apostolus sibi, quasi à talibus diceretur, objecit? *Dicis itaque mihi: Quid adhuc conqueritur, Nam voluntati ejus quis resistit?* Hanc contradictionem sibimetipsi tanquam ab altero opposuit, velut ex eorum voce qui nolunt accipere quod supe-

Ibid. 18. perius dixerat : *Ergo cuius vult miseretur, & quem vult obdurat.* Talibus itaque dicamus cum Apostolo (non enim melius illo invenire possumus quid dicamus) *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?*

Ibid. 20.

I. sent.
dist. 40. c.
Quicumque.

14. Quærimus namque meritum obdurationis, & invenimus. Merito namque peccati universa massa damnata est; **NEC OBDURAT DEUS** impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur: at potius ut non impertiatur, hoc digni sunt, hoc merentur. Quærimus autem meritum misericordiae, nec invenimus, quia nullum est, ne gratia evacuetur, si non gratis donatur, sed meritis redditur.

15. Si enim dixerimus fidem præcessisse, in qua esset meritum gratiæ; quid meriti habebat homo ante fidem, ut acciperet fidem? *I. Cor.* 4. 7. Quid enim habet quod non accepit? Si autem accepit, quid gloriatur quasi non accepit? Sicut enim non haberet homo sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem Dei, nisi secundum propheticum eloquium accepisset spiritum sapientiæ & intellectus, consilii & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris Dei: sicut non haberet virtutem, caritatem, continentiam, nisi accepto Spiritu, de quo dicit Apostolus: *Non enim accepistis spiritum timoris, sed virtutis, & caritatis, & continentiae*: ita non haberet fidem nisi accepisset spiritum fidei, de quo idem ipse dicit: *Habentes autem eundem spiritum fidei, secundum quod scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur.* Non autem merito ac-

* Longè aliter Rom. 8. 15. qui locus profertur infra n. 17. 2. Cor. 4. 13. Ps. 115. 10.

cepisse, sed misericordia ejus, qui cuius vult miseretur, manifestissimè ostendit, ubi de seipso ait: *Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem.*

I. Cor. 7. 25.
I. Tim. 1.
13.

16. Si dixerimus meritum præcedere orationis, ut donum gratiæ consequatur, impetrando quidem oratio quidquid impetrat, evidenter donum Dei esse ostendit, ne homo existimet à seipso sibi esse, quod si in potestate haberetur, non utique posceretur: verumtamen ne saltem orationis putarentur præcedere merita, quibus non gratuita daretur gratia, sed jam nec gratia esset, quia debita redderetur, etiam ipsa oratio inter gratiæ munera reperitur. *Quid enim oremus, ait Doctor gentium, sicut oportet, nescimus, sed ipse Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Quid est autem, interpellat, nisi interpellare nos facit? Indigentis enim certissimum indicium est interpellare gemitibus. Nullius autem rei esse indigentem fas est credere Spiritum sanctum. Sed ita dictum est, *interpellat*, quia interpellare nos facit, nobisque interpellandi, & gemendi inspirat affectum; sicut illud in Evangelio: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Neque enim & hoc ita fit de nobis tanquam nihil facientibus nobis. Adjutorium igitur Spiritus sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus facit.

V. De gratia & lib. arbit. cap. 14. n. 30. 31. & 32. Rom. 8. 26.

Matth. 10. 20.

17. Nam non esse intelligendum spiritum nostrum, de quo dictum est, *interpellat gemitibus inenarrabilibus*, sed Spiritum sanctum, quo nostra infirmitas adjuvatur, satis ipse demonstrat Apostolus: inde enim ccepit. *Spiritus, inquit, adjuvat infirmitatem nostram;*

Rom. 8. 26.

Ibid.

tram; deinde ita subjunxit: *Quid enim oramus, sicut oportet, nescimus, & cetera.* De hoc quippe Spiritu apertius alibi dicit: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus, Abba, Pater.* Ecce hinc non dixit quod ipse Spiritus clamet orando; sed, *in quo clamamus, Abba Pater.* Alio tamen loco ait: *Quoniam filii Dei estis, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem, Abba, Pater.* Non hinc ait, *in quo clamamus;* sed ipsum Spiritum clamantem dicere maluit, quo efficitur ut clamemus. Sicut sunt illa: *Ipse spiritus interpellat gemitibus inenarrabilibus; & Spiritus Patris vestri est, qui loquitur in vobis.*

18. Sicut ergo nemo rectè sapit, rectè intelligit, rectè consilio ac fortitudine prævalet, nemo scienter pius est, vel piè sciens, nemo timore casto Deum timet, nisi acceperit spiritum sapientiæ & intellectus, consilii & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & timoris Dei; nec habet quisquam virtutem veram, caritatem sinceram, continentiam religiosam, nisi per spiritum virtutis & caritatis & continentiæ: ita sine spiritu fidei non est rectè quispiam crediturus, nec sine spiritu orationis salubriter oraturus. Non quia tot sunt spiritus, sed omnia hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividendis propria unicuique prout vult: quia Spiritus ubi vult spirat; sed quod fatendum est, aliter adjuvat nondum inhabitans, aliter inhabitans. Nam nondum inhabitans adjuvat ut sint fideles, inhabitans adjuvat jam fideles.

19. QUOD est ergo meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam, cum om-

Ibid. 15.

Gal. 4. 6.

Rom. 8. 26.

Matt. 10.

20.

I. Cor. 12.

11.

Joan. 3. 8.

CAPUT V.

omne bonum meritum nostrum, non in nobis faciat nisi gratia; & cum Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet quam munera sua? Sicut enim ab initio fidei misericordiam consecuti sumus, non quia fideles eramus, sed ut essemus, sic in fine, quo erit vita æterna, coronabit nos, sicut scriptum est, *in misericordione & misericordia.* Non itaque frustra Deo cantatur: *Et misericordia ejus præveniet me;* & *Misericordia ejus subsequetur me.* Unde & ipsa vita æterna, quæ utique in fine sine fine habebitur, & ideo meritis præcedentibus redditur; tamen quia eadem merita quibus redditur, non à nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud nisi quia gratis datur: nec ideo quia non meritis datur; sed quia data sunt & ipsa merita quibus datur. Ubi autem invenimus etiam vitam æternam gratiam nuncupari, habemus apud eundem gratiæ magnificentum defensorem Apostolum Paulum: *Stipendium, inquit, peccati mors est; gratia autem Dei vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.*

20. Vide, obsecro te, in quanta brevitate quam vigilanter verba posuerit: quibus diligenter consideratis, quæstionis hujus aliquantulum dilucescat obscuritas. Cum enim dixisset: *Stipendium peccati mors;* quis non eum congruentissimè & consequenter addere judicaret, si diceret: *Stipendium autem justitiæ vita æterna?* Et verum est: quia sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors, ita merito justitiæ tanquam stipendium vita æterna. Aut si nollet dicere justitiæ, diceret fidei: quoniam justus ex fide vivit. Unde etiam & merces appellatur plurimis sanc-

TOM. IV.

M

ta-

2. sent.
dist. 23. Ex
muneribus.Ps al. 102
4.Pr. 58. 11.
Psal. 22. 6.V. lib. de
Gratia &
lib. arbit.
cap. 8. n. 19.
20. & 21.
Rom. 6. 23.

Abac. 2. 4.

Rom. 1. 17.

tarum Scripturarum locis : nusquam porro dicta est merces justitia vel fides , quia justitiæ vel fidei redditur merces. Quod autem merces operanti , hoc militanti stipendium.

21. Sed beatus Apostolus adversus elationem , quæ usque adeo magnis tentat irrepere , ut & sibi propter ipsam dicat datum angelum satanæ , à quo colaphizaretur , ne verticem præsumtionis erigeret : adversus hanc ergo elationis pestem vigilantissimè militans : *Stipendium* , inquit , *peccati mors*. Rectè stipendium , quia debetur , quia dignè retribuitur , quia merito redditur. Deinde ne justitia de humano se extolleret bono merito , sicut humanum meritum malum non dubitatur esse peccatum , non à contrario retulit , dicens : Stipendium justitiæ vita æterna ; sed *gratia* , inquit , *Dei vita æterna*. Et hæc ne præter mediatorem aliqua alia via quæreretur , adjecit : *In Christo Jesu Domino nostro*. Tanquam diceret : Audito quòd stipendium peccati sit mors , quid te disponis extollere , ò humana , non justitia , sed nomine justitiæ planè superbia ? Quid te disponis extollere , & contrariam morti vitam æternam , tanquam debitum stipendium flagitare ? Cui debetur vita æterna , vera justitia est. Si autem vera justitia est , ex te non est , desursum est descendens à Patre luminum. Ut haberes eam , si tamen habes eam , profectò accepisti. Quid enim habes quod non accepisti ? Quapropter , ò homo , si accepturus es vitam æternam , justitiæ quidem stipendium est , sed tibi gratia est , cui gratia est & ipsa justitia. Tibi enim tanquam debita redderetur , si ex te tibi esset justitia cui debetur. Nunc verò de plenitudine ejus accepimus non solum

Fac. 1. 17.

1. Cor. 4. 7.

gra-

gratiam , qua nunc justè in laboribus usque in finem vivimus , sed etiam gratiam pro hac gratia , ut in requie postea sine fine vivamus. Hoc nihil salubrius fides credit , quia nihil verius intellectus invenit. Et debemus audire Prophetam dicentem : *Nisi credideritis , non intelligetis*. Isai. 7. 9.
sec. LXX.

22. *SED excusabunt se* , inquit , *homines* , CAP. VI.
qui nolunt rectè & fideliter vivere , dicentes : Quid nos fecimus qui malè vivimus , quandoquidem gratiam unde bene viveremus , non accepimus ? Non possunt veraciter dicere , nihil mali se fecisse , qui malè vivunt. Si enim nihil mali faciunt , bene vivunt : si autem malè vivunt , de suo malè vivunt , vel quod originaliter traxerunt , vel quod insuper addiderunt. Sed si vasa sunt iræ , quæ perfecta sunt ad perditionem , quæ illis debita redditur , sibi hoc impudent , quia ex ea massa facta sunt , quam propter unius peccatum , in quo omnes peccaverunt , meritò Deus justèque damnavit. Si autem vasa sunt misericordiæ , quibus ex eadem massa factis supplicium debitum reddere noluit , non se inflent , sed ipsum glorificent , qui eis misericordiam non debitam præstitit ; & si quid aliter sapiunt , & hoc quoque illis ipse revelabit.

23. Postremò quonam se isti excusabunt modo ? Nempe illo quem breviter tanquam ex eorum voce sibi objecit Apostolus , ut dicant : *Quid adhuc conqueritur ? Nam voluntati ejus quis resistit ?* Hoc est enim dicere : Quid de nobis fit querela , quòd Deum offendamus malè vivendo , cum illius voluntati nemo possit resistere , qui nos obduravit misericordiam non præstando ? Si ergo illos non pudet hac excusatione , non nobis , sed Apostolo con-

Rom. 9. 19.

M 2

tra-

Ibid. 20. 21. tradicere; cur nos pigeat eis quod dixit Apostolus, hoc idem atque idemtidem dicere: *O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quare sic me fecisti? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa, utique merito rectèque damnata, facere aliud vas in honorem, indebitum propter misericordiæ gratiam, aliud in contumeliam, debitam propter iræ justitiam; & ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, sic ostendens quid eis largiatur, cum id supplicium recipient vasa iræ, quod pariter omnibus debebatur? SATIS SIT INTERIM christiano ex fide adhuc viventi, & nondum cernenti quod perfectum est, sed ex parte scienti, nosse vel credere quòd neminem Deus liberet nisi gratuita misericordia per Dominum nostrum Jesum Christum; & neminem damnet nisi æquissima veritate per eundem Dominum nostrum Jesum Christum. Cur autem illum potius quàm illum liberet aut non liberet, scrutetur qui potest iudiciorum ejus tam magnum profundum; verumtamen caveat præcipitium. Numquid enim*

Rom. 9. 14. est iniquitas apud Deum? Absit. Sed inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus.

24. Et in majoribus dumtaxat ætatibus merito dici potest: Hi noluerunt intelligere, ut bene agerent: Hi, quod gravius est, intellexerunt, & non obedierunt: quia sicut scriptum est: *Verbis non emendabitur servus durus; si enim & intellexerit, non obediet.* Unde non obediet, nisi sua pessima voluntate? Cui gravior damnatio divina æquitate debetur. Cui enim plus datur, plus exigitur ab eo. Istos quippe Scriptura dicit inexcusabiles, quos non latet veritas, & in eis perseverat iniquitas. *Re-*

26-

velatur enim ira Dei de cælo, ait Apostolus, super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem in injustitia detinent: quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ejus à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque virtus ejus ac divinitas, ut sint inexcusabiles. *Rom.* 1. 19. 26.

25. Si ergo istos inexcusabiles dicit, qui invisibilia illius per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciere potuerunt, nec obedierunt tamen veritati, sed iniqui & impii permanserunt, neque enim non cognoverunt, sed cognoscentes, inquit, *Deum, non ut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt;* quanto magis inexcusabiles sunt, qui ex lege ejus instructi confidunt se ipsos duces esse cæcorum, & alios docentes, seipsos non docent: qui prædicant non furandum, & furantur; & cetera quæ de ipsis Apostolus loquitur? Eis quippe dicit: *Propterea inexcusabilis es, ò homo omnis, qui judicas: in quo enim alium judicas, temetipsum condemnas: eadem enim agis quæ judicas.* *Ibid.* 21. *Rom.* 2. 1.

26. Dicit etiam ipse Dominus in Evangelio: *Si non venissem, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Non utique peccatum nullum haberent, qui pleni erant aliis magnis multisque peccatis; sed hoc peccatum vult intelligi non eos habituros fuisse, si non venisset, quo, cum audissent eum, non crediderunt in eum. Hanc eos excusationem non habere asserit, qua possint dicere: Non audivimus, ideo non credidimus. Humana quippe superbia tanquam præsumens de viribus liberi ar-